

העלון לאברכי ולכל לומדי התורה

האיחוד בהידוד

המאחד בקרוב חידודים ותשובות בהלכה ובאגדה

לע"נ ר' שמעון יהודה בן הגה"צ ר' אברהם יעקב (זיידל) עפשטיין זצוקלה"ה פרשת בראשית תשע"ב גיליון קפ"ו שנה שישית

כתב חידה

משמעות שמי לרעה,
ובו רמוז דור הכליה.

כלמשפחת העשיר אירע למשפחתי,
וזאת בעקבות הריגתו של ניני.

כשחפץ להנשא נכדי הגיבור,
אף לא נדמה לבן חמור.

מי אני?

רמז: דמות הקשורה לפרשה

תזכורת: הקשר בין הדמות לפרשה הוא בהזכרתה
או ברמיזה בפרשה או בפרש"י

מעניא דירחא

מולד חודש מר חשון
יום חמישי
בשעה 5:52.15 בבוקר

איזה מנהג של מצוה, הנוהג מידי חודש הותר בפעמים, ופעמים לא.

דבר תורה

"וַיִּקַּח לוֹ לְמַךְ שְׁתֵּי נָשִׁים שֵׁם הָאֶחָת עֵדָה וְשֵׁם הַשֵּׁנִית צִלָּה. וַתֵּלֶד עֵדָה אֶת יִצְחָק... וְשֵׁם אֲחִיו יוֹבֵל... וַצִּלָּה גַם הוּא יָלְדָה אֶת תּוֹבֵל קִין... וְאֶחָת תּוֹבֵל קִין נַעֲמָה". בראשית ד' ט"ז כ"ב.

במקומות רבים מצאנו בחז"ל, שדרשו כל תיבה ואת שבתורה, היאך הכל נכתב בתכלית הדקדוק, ואין בה אות אחת מיותרת, וכדאימת במחנות כ"ט ב', "אמר רב יהודה אמר רב, בשעה שעלה משה למרום, מצאו להקב"ה שישב וקושר כתרים לאותיות (כגון התנין דס"ת רש"י). אמר לפניו, רבש"ע, מי מעכב על ידך (מה שכבת שאתה צריך להוסיף עוד עליהם כתיב – רש"י). אמר לו, אדם אחד יש שעתידי להיות בסוף כמה דורות ועוקבא בן יוסף שמו, שעתידי לדרוש על כל קוף וקוף תילין תילין של הלכות... וכן איתא בעירובין כ"א ב', (ש"י השי"ם ה"א) קצותיו תלתלים. אמר רב חסדא אמר מר עוקבא, מלמד שיש לדרוש על כל קוף וקוף תילי תילים של הלכות."

ועל הגישה שצריכה להדריך כל יהודי בבואו ללמוד את התורה הקדושה, ובמיוחד בעומדו בפרשת חומש בראשית, שמעויה הם המצוות הכתובים בו, לבל יעלה חלילה במחשבתו מחשבת פיגול שהוא קורא בספר דברי ימים, אלא עליו לדעת את דברי חז"ל אלו, שכל תיבה ואתו מדויקת בתכלית הדקדוק, ותילין של הלכות נלמדות מכל קוף גם בספר הזה, ותרומתו הקדושה אינה דומה בשום צד לאיזו שהיא חממה שבעולם, אפילו רק בענין הבנת השננות, שאת החכמות השונות בכח האדם לעמוד ולהבניה, בשונה מהתורה הקדושה, שאין בשום כח שכלי להבניה, גם לא בעמל רב, אלא רק על ידי סיעתא דשמיא מיוחדת, שזוכים לעמוד ולהבין את דברי התורה הקדושה, וכדאימת בבראשית רבתי בפרשתינו (עמ' 91) "תתלים ק"ו ב' מי ימלא גבורות ה', אלו הלוחות. ילמדיע כל תתלתן, זה ס"ת. ולפי שראה דוד כללי התורה, ויודע שיש בה מדרשים ודקדוקים תלי תלים עד אין סוף, לכך היה מתפלל לפני ה' שיורוהו דרך התורה, שנאמר (תתלים ק"ט ל'), הורני ה' דרך חוקך ואצרכה עקב, וכן הוא אומר (שם ל"ט), רג אונכי בארץ, וכי נר היה דוד, אלא אמר, כשם שהרג שנתגייס היום אינו יודע בין ימינו לשמאלו ממה שכתוב בתורה, כך אני איני יודע כלום בתורה, למה, שאין סוף להכמתה, וכן איוב אומר (איוב י"א ט'), אֲרִכָּה מֵאָרֶץ מִדָּה וְיִרְחָבֵהּ מִיָּם יָם, וכן דוד אומר (תתלים שם צ"ו), לְכָל תְּכַלָּה רֵאִיתִי קֶץ וְרִחְבָּהּ מִצְוֹתֶיךָ מֵאֲדָם."

ברשתינו, לאחר שהתורה הקדושה כותבת על בריאת העולם, אדם הראשון ותולדותיו, קבנתייהם של קין והבל, מעשהו של קין שקם על הבל אחיו והרגו, ועונשו של קין שגור עליו ה', כותבת התורה את תולדותיו של קין בקיצור, עד שמגיעה אל למך נכד נכד נכד, ובו משפיל את התורה שלקח שתי נשים, ובשונה ממקומות רבים בתורה שלא מכלילה כללי הנשים, בנות למך פירטה התורה אף את שמותיהן של הנשים, ומה שמות הבנים שילדה הן, כמו כן את אחד עסק, ואף הוזכרה בתם בשמה, ולא דבר ריק הוא, מדוע האריכה התורה כה הרבה בפרשה זו.

רש"י בפירושו נתקשה בכך, מדוע נכתבה כל האריכות בפרשה זו, וכפי שכותב, "לא היה לו לפרש כל זה, אלא ללמדנו...". ומוסיף ומביא מדברי המדרש (בר"כ ב'), "שתי נשים היו הדרכן של דוד המלך, אחת לפניה ורביה ואחת לתמימי, זו שהיא לתמימי, משקה כוס של עקרון כדי שתעקר, ומקושטת כלה ומאכלה מעדנים, וחברתה נזופה ואבלה כאלמנה, וזהו שפירש איוב (איוב כ"ד ל"א), רעה עֲקָה לֹא תֵלֵד וְאֶלְמָנָה לֹא יִיטֵב, כמו שפירש באגדת חלק. עדה. היא של פריה ורביה, ועל שם שמגונה עליו ומוסרת מאצלו, עדה תרגום של סורה. צלה. היא של השמים, על שם שיושבת תמימי בצלו, דברי אגדה הם בבראשית רב" (ומבואר), שהשמות עדה וצלה, אינם בהכרח שמותיהם הפרטיים של שתי הנשים, אלא שם התורה של הנשים, אחת שמגונה ומוסרת מגנו והשניה שיושבת בצלו). ומוסיף רש"י ומפרש, שנעמה זו, אחות של תובל קין ובה של צלה, היא נעמה אשת נח.

גם לאחר דברי רש"י הללו, עדיין צריך הבנה, מה באה התורה הקדושה ללמדנו בספור זה, ולא מסתבר לומר של אריכות הפסקה מה היא ללמדנו את דרכם הרעה של דוד המלך, המבול, שהרי שאר הדברים שאיירה התורה למדרשים ללמדנו, אם גם מדוע דוקא בדברים אלו האריכה התורה וכתבה בפרשות מיוחדות. ועוד, מדוע רש"י מפרש לנו כי היה נעמה זו, איזו נפקא מינה יש אם נעמה זו היא אשתו של נח או נעמה אחת.

עוד צריך ביאור, שאם אכן נהג למך כשאר בני דורו, שאשתו היושבת בצלו שתתה כוס של עקרים, היאך ילדה צלה אשת למך את תובל קין ונעמה.

רבותינו הראשונים מתקשים בקושיה זו, וביארו בדת זקנים מבעלי התוס', ברא"ש ועוד, שזה כונת התורה 'צלה גם היא ילדה', שלמרות שהשקיה כוס של עקרים, נעשה לה נס ולא הועיל לה דבר זה, ונתעברה וילדה את תובל קין ונעמה. (ו"מ שלא היה זה נס, אלא משום שיש גופים שלא משפיע עליהן התרופות והסמים כעל אחרים, כפי שפירש בחזקוני, ואי משום שלא שתתה היטב את הכוס, ועל כן הוא לא הועיל לה, כדאימת בארש"י זקנים מבעלי התוספות).

אלא שעדיין צריך הבנה, מדוע עשה ה' נס זה לצלה אשת למך, שלמרות ששתתה כוס של עקרים, בכל זאת נתעברה, ועוד, מה בא דבר זה ללמדנו.

מקובל לבאר בשם חכמי ישראל, שלימוד גדול מלמדת אותנו התורה בפסוקים אלו, שלפעמים עולה לאדם מחשבה אפיקורסית חמורה, שחממה ה' ברא את השמים והארץ וכל צבאם, אבל בראה הפרטיית של כל מעשה ומעשה, אין זה תלוי אלא בנו, בכח הבחירה של כל אחד, על כן במה התורה ללמדנו, שח"ו לחשוב כן, אלא אין לשום אדם כח להשפיע על שום דבר שבבריאה, רק הקב"ה מנהל את עולמו על פי דעתו וחכמתו, ית"ש.

דבר זה אנו רואים בפסוקים אלו, הקב"ה גור שכל באי העולם יכלו, לא ישאר מהם זכר, מלבד נח ואשתו ורועו, שמזרעם יקומו כל בני הדור החדש, שמהם יוקם העולם החדש, וכל זה ייולד ויוקם מנעמה אשת נח, בתה של צלה אשת למך, שעל פי כח הבחירה שיש לאדם, לאאורה אין כל סיכוי שהיא בכלל תוליד, שהרי למך נשא את צלה שלא למטרה פריה ורביה, הוא אף משקה אותה בכוס של עקרים, ובכל זאת, עצת ה' היא תקום, כוס העיקרין לא משפיע עליה וצלה יולדת בן ובת, את תובל קין ואת נעמה, ומנעמה זו יוקם דבר ה' וצעותו, כל העולם כולו.

ומעתה מובן היטב מדוע מאריכה התורה בפסוקים אלו, היות ויש בהם את אחד מיסודות האמונה, שנישני אל לבבינו את הידיעה הברורה, ונלמד בינה דעה, לדעת ולהבין יסוד זה, שהקב"ה ברא את העולם ומנהיגו בכל עת ושעה, ורק על פי חכמתו הגדולה יוקם ויפול דבר.

כל הזכויות שמורות ל"איחוד בחידוד" ולרבנים הכותבים - מודיעין עילית - ארץ ישראל

חילוקא דרבנן

איתא ברש"י (בראשית א' א'), "...שאם יאמרו אומות העולם לישראל לסיטים אתם, שכבשתם ארצות שבעה גוים, הם אומרים להם כל הארץ של הקב"ה היא, הוא בראה ונתנה לאשר ישר בעיניו, ברצונו נתנה להם וברצונו נתנה מהם ונתנה לנו", משמע ע"פ דכל עוד דלא ניטלה מנהג, היתה הארץ בחזקתם.

ע"י בע"ז נ"ג ב', "א"ר אלעזר... (דברים י"ב ג) ואשריהם תשפך בָּאֵשׁ, מכדי ירושה היא להם מאבותיהם, ואין אדם אוסר דבר שאינו שלו... אלא מדפלו ישראל לעגל, ולו אדעתיהו דניחא להו...". מבואר דכבר בהיותם במדבר לא היתה הארץ נחשבת בחזקת האומות

וצריך ביאור!!!

בין חידות

מי זכה לברכה מיוחדת משום שאוכלים אותו [בין ישראל ובין להבדיל אומות העולם].

מעשה רב

ראובן שירד לפני התיבה בתפילת מנחה באחד מימי החול של שלהי חודש תשרי, בחזרת הש"ץ טעה ואמר 'ותן טל ומטר', במקום 'ותן ברכה'. ועד שהציבור הבחין בטעות והעירו לו, כבר סיים הש"ץ את 'ברכת השנים'.

כעת הסתפקו התלמידי חכמים שהיו במקום, מה על הש"ץ לעשות בשעה זו, ר' שמעון טען, שלכאורה דינו ככל אחד שמבקש על הגשמים שלא בעונתו, שדינו לחזור, ואילו ר' לוי טען, שאליבא דאמת ימים אלו הם עונת הגשמים, וכפי שמזכירים את הגשמים באמירת 'משיב הרוח ומוריד הגשם', אלא שמחמת טעם עולי הרגלים תיקנו שלא לבקש עליהם עד ז' במרחשוון, על כן, מי שטעה בימים אלו, אינו צריך לחזור.

ר' שמעון השיב לר' לוי, אמנם כן הוא עיקר הימים, אך מאחר שלמעשה נתקן שלא לבקש בימים אלו על הגשמים, דין ימים אלו הוא כשלא בעונת הגשמים, ועל כן יש לו לש"ץ לחזור לראש הברכה.

ואילו ר' לוי עדיין עמד על דבריו וטען, דמכל מקום אינו צריך לחזור, כיון דסוף סוף גשמים בימים אלו אינם 'סימן קללה', על כן, בדעיבד, אם כבר בירך כן, אינו צריך לחזור.

השאלה היא, הצדק עם מי ?

מעניא דסדרא

"ומה זה שלא ציער עצמו אלא מן היין נקרא חוטא, המצער עצמו מכל דבר על אחת כמה וכמה" (נזיר י"ט א').
היכן יש רמז לענין זה מפרשתינו

לע"נ הרבנית החשובה מרת בת שבע ע"ה, בת יבלחט"א מרן רבינו הגאון רבי יוסף שלום אלישיב שליט"א, ו'אשת חבר' מרן רבינו הגאון רבי חיים קנייבסקי שליט"א

מתוך הודאה ותהלה לבורא עולמים ית"ש על חסדיו הרבים עמנו על כל צעד בעשיל, בכל עת ובכל שעה, וביתר שאת בקיומו של הגליון "האיחוד בחידוד", ובמיוחד כעת בעמדינו בפתחה של השנה השישית, והמשכיותו בסייעתא דשמיא מרובה, וכן יעזור הש"ת שנשיך לזכות את הרבים להגדיל תורה ולהאדירה.

לבקשת הרבים, אשר חדשים לבקרים חקרו ודרשו, לפרט כללים ופרטים בעניני גליון דגן, הננו באים גם בפתחת שנה זו שתתחדש עלינו ועל כל בית ישראל לטובה, לרענן את הנידפס מאז בגליון הראשון, וגם לרבות כללים חדשים, שבמשך הזמן נדקקנו להוסיף ולגרוע לפי הענין.

בהודמנתו זו המערכת מביעה את הערכתה הרבה, לאותם יקרי רוח, ראשונים לכל דבר שבקדושה, הזוכים מידי שבוש בשבוע, לכבד את ה' מאונם ומחונם, ולא חוסכים במאמצים, להדפיס ולהפיץ במקומות מגוריהם, הן אותם שבארצנו הקדושה, והן שמעבר לים, שבזכותם הגליונות מגיעים ומופצים במדינות רבות ועשרות ערים ברחבי תבל, אשריכם גיבורי החיל, וזכות הפצת תורה ברבים תלויה בכם. ברכת ה' עליכם להתברך בכל מילי דמיטב ברו"ג, אכ"ר.

זכינו בס"ד לשמש כ'דולה ומשקה' אלפים הצמאים לדבר תורה, המצפים משבוע לשבוע להופעתו של הגליון, כפי אשר יגיעו יגידו אלפי האגרות, אשר הגיעו במשך הזמן מאז זכינו בס"ד להופעת 'האיחוד בחידוד', תודות ליוזמתו של מכובדינו הגדול, צורבא מרבנן שליט"א, ומשפחה רם, בן גדולים, אשר טרח ללא ליאות בעול החזקת הגליון, ושותף גם בכתיבת חלק מהחידו"ת הנדפסים. יברכהו הש"ת בכלל כל מזכי הרבים בכל מילי דמיטב, אורך חיים בימינה בשמאלה עושר וכבוד, רב נחת דקדושה מכל יוצ"ח, אכ"ר.

כמו"כ נביע תודתנו העמוקה והמיוחדת, לדידינו הגדול, המפורסם לשם ולתהילה, הרב ר' מיכאל דור שליט"א, יור ארגון דרכי חינוך, המסור בלב ונפש הפיפה, ופועל ללא ליאות לטובת הפצת הגליון באר"י, יבורך מפי עליון בברכות השמורות למצדיקי הרבים, וזכה לרב נחת מכל יוצ"ח מתוך בריות גופא ונהורא מעליא, אכ"ר.

ולהכותבים הנכבדים, באשר מן הנמנע מלהביע באופן מיוחד לכל אחד ואחד עבור מכתבו את ההערכה הראויה, בפרט אותם מכתבים אשר ניכר כי הושקעו בהם מאמץ וזמן רב, נביע בזאת בכללות תודה וברכה לאלפי בית ישראל, על האגרות המאלפות, אשר מגיעות מארץ הקודש ומכל קצוי תבל (ארה"ב, קנדה, צרפת, אנגלי, בלגיה, שווייץ, מקסיקו, ברזיל ועוד), מלבד ברכות ומכתבי עידוד וכו', אנו רוצים להודות במיוחד לאותם רבים שמעירים ומאירים, מעוררים ומבהירים, ואין ספק שחלק רב להם בהעמדת הדברים על דיוקן יותר ויותר.

כעובש שאין באפשרותנו להדפיס את החומר הרב שמגיע מידי שבוע, אם מחמת מועד קבלתם, או מסיבות אחרות (אשר מפורטים יותר בכללים המצורפים בגליון הנכוח), אך כל המכתבים המגיעים, נקראים בתשומת לב, ואותם שיש בהם תוספת חידוש וכו"ב, נשמרים בבית אוצרנו, ואי"ח עוד חזון למועד, לכשנדיפס בל"ג במהדורה מיוחדת את כלל החידו"ת שנדפסו וידפסו בעזה"ל בעתיד.

ובכן יה"ר מלפני הש"ת שכשם שעזרנו עד כה לעמול בתוה"ק ולכבדה ולהדרה, בהפצת מעינותיה חוצה, כן יעזרנו הש"ת ביתר שאת להוסיף עוד ועוד להגדיל תורה ולהאדירה, מתוך דקדוק לאמתיה של תורה, והי"ר שתשרה שכינה במעשי ידינו שלא נגשל ח"ל, רק סולת ברורה ונקיה, וחיפץ ה' בידינו יצליח להרבות כבוד שמים, ונזכה להגדיל תורה ולהאדירה.

"שני תלמידי חכמים המחדדן זה לזה בהלכה, הקב"ה מצליח להם... ולא עוד אלא שעולין לגדולה... למימיניו כמה אורך ימים... שני ת"ח הנוחזן זה לזה, הקב"ה מקטיב להן". שבת ס"ג א'. וברש"י סס: במחלוקת, שזאלין ומשיבין, ולא לקפח אלא להמתיל. למימיניו. על תורה. שמפספסין טעמיהן בקלוק וזכורין, כימין המיומנת למלאכה. הנוחזן זה לזה. נשאלין ונותנין זה בנחה רוח, מתעסקין כדי שילמדו זה מזה.

יש לכתוב בבירור את שם השולח, כתובתו ומס' טלפון במקום בולט בראש פקס התשובות [אך לא בקצה הדף].
ב. יש לכתוב לפני כל פתרון, על איזה מהשאלות או מהחידות הוא נכתב.

ג. התשובות לכל השאלות יכולות להיות מגוונות, למעט אם צוין במפורש בשאלה, שלילה למקרה מסויים.

ד. **התשובות צריכות להיות מעוגנות במקור נאמן, אך ניתן לציין סוגיא או ספר מסויים, שמתוך הדברים יש להביא ראיה לנכונות התשובה.**

ה. תשובה שאינה מנומקת וללא מקור, אינה נחשבת [כגון, תשובה ל'מעשה רב' בסגנון 'הצדק עם פלוני', בלא לנמק מדוע או מבלי לציין מקור, וכן תשובה ל'כתב חידה' בסגנון 'הדמות היא אלמוני', בלא לפרט היאך התשובה מתאימה לכל ההגדרות (או לכה"פ לארבע מתוך שש הגדרות), וכן כל כה"ג].

ו. על מנת להשתתף בהגרלה, מספיק להשיב על אחת מהחידות, אך כל פתרון נכון של חידה ושאלה נוספת, מוכה בזכות השתתפות נוספת בהגרלה.

ז. תשובה נכונה משתתפת בהגרלה [אף אם אינה התשובה המודפסת].

ח. התשובות יופיעו בעזה"ל בגליון הבא במדור 'משיב דבר', משולב בתשובות הפותרים החשובים.

ט. תשובות שיש בהם הוספות והערות, המגיעות למערכת עד בוקרו של יום שני בשעה 8:00, נשתדל ב"ל לשלבם בתשובות המודפסות, ע"פ שיקול דעתם של הרבנים הכותבים [לאחר הנ"ל, לא תמיד ניתן לשלבם, ואי"ה עוד חזון למועד].

י. יודגש, כל בהיות ומדובר בגליון לבני תורה ובדרכם של רבותינו גדולי ישראל זיע"א ויבלחט"א, הרי שנימנע מלצטט בדברינו איזה ענינים, הן בנושאים והן ממחברים שאינם יודעים אם נמנים על שלומי אמוני ישראל, ולכן רצוי מאוד, שהכותב שם של ספר ממחבר שאינו ידוע וכיוצ"ב, יכתוב את שם המחבר ושנת ההדפסה, וממי נתנו ההסכמות אם ישנם, או לחילופים, יביא מספרים חשובים ויודעים המצטטים מספרו.

יא. פותרים המעונינים ששםם ישאר חסוי או שיופיע רק בר"ת כאשר מביאים מדבריהם בתוך התשובות, יציינו זאת במפורש (ולא לשלוח בשם בדוי וכדו'), ובעזה"ל נשתדל לכבד את בקשתם, למעט, במקרה שזוכה בהגרלה, שמפני סיבות מסוימות לא נוכל לזכות בעילום שם'.

יב. כל פתרון נכון, יצורף להגרלה השבועית [סיפור ושאלה בציוד', בהגרלה נפרדת].

יג. אנו שמחים לקרוא מכתבי ההערות והארות המחכימות, ככלל, כל מכתב נקרא בתשומת לב הראויה לו, אלא שלא תמיד מתאפשר להגיב על בקשות הקוראים [עד כה, משך קרוב למאתיים גליונות שבסייעתא דשמיא יצאו לאור עולם, הגיעונו אלפי אלפי תשובות הערות והוספות וכו', חלק גדול מהם שמורים תחת ידינו, ואי"ה, עוד חזון למועד לפרסם את החידושים שבהם].

יד. אין לשלוח אותו דף פעמיים [ואף לא לשתי מספרי הפקס השונים].

תקנון ההגרות

א. כל התשובות הנשלחות נבדקות אישית אחד לאחד ונכנסות להגרלה השבועית.

ב. זוכה שעלו בגורל באחד השבועות, יכול להמשיך ולהצטרף להגרות הבאות, אך זכות השתתפותו מוגבלת לפרס הראשון [הוגדול] בלבד, ולאחר ששה שבועות חוזר להשתתף כרגיל.

ג. תשובות שולחים קבועים, ואילו אחרים זכו וחזרו וזכו, להוי ידוע שבדרך כלל בכל שבוע מגיעים למערכת מאות רבות של תשובות, וענין ה'זכיה בהגרלה' הינה מ'נפלאות תמים דעים'.

ד. תשובה הנשלחת לאחר המועד, אין התחייבות לצרפה להגרלה.

ה. אלו שעלו בגורל זכו, יוכלו לקבל את הספרים באחד משלשת 'תחנות החלוקה', בעיה"ק ירושלים, בבני ברק ובמודיעין עילית, כפי אשר יתאמו עמם.

ו. כל כללי ופרטי ההגרלה, הם בכפוף ל'תקנון ההגרלה' הנמצא במערכת.

מטרת החידוד

מטרת החידוד, לעורר לב המעיניים, הן לבקיאות והן לחילוקים, בנושאים מגוונים בשי"ס ופוסקים, מדרשי אגדה ואגדות חז"ל, והתועלת עצומה, ופוק חזי שגדולי ישראל, כבעל 'האגור' ובעל 'בן איש חי' חיברו חיבורים שלמים בסגנונות אלו.

זכינו בסייעתא דשמיא מיוחדת, ואנו כבר בתחילת השנה השישית להוצאתו לאור עולם של האיחוד בחידוד במהדורתו זו [מלבד המהדורה בלשון לע"ז שכבר בפתחה של השנה השלוש עשרה], וב"ה עולה על שולחן מלכים, מאן מלכי רבנן, וכאשר יעידון התגובות הרבות למאות ואלפים שהשיגונו עד כה בס"ד, כן יתה השי"ת שיוסיפו וישיחו בס יושבי שער באהלי תורה בארץ הקודש ובחז"ל, להגדיל תורה ולהאדירה.

לבקשת רבים אנו שבים ומפרסמים את הכללים של גליוני ה'איחוד בחידוד' [הכללים יפורסמו רק מעת לעת ועל כן רצוי לשומרים].

החידות מחולקים לששה סוגים קבועים [ועוד אחרים שאינם קבועים]. א. כתב חידה. ב. מעשה רב. ג. חילוקא דרבנן. ד. מבין חידות. ה. מענינא דסדרא [ולקראת 'שבת מברכים' מוסיפים חידת 'מענינא דמועדא', וכן על דרך זה]. ו. סיפור ושאלה בציוד.

א. **כתב חידה** - יכלול 'ששה הגדרות על אישיות מסוימת', המוכרת בפרשה או בפרש"י.

ששת ההגדרות הם על אותה האישיות, למעט אם כתוב ש'בנו נהג כן', או ש'אביו חי כך וכך' וכל כה"ג, ובכדי לידע אם אכן מדובר באישיות הנכונה, בהכרח שכל ששת ההגדרות יתאימו.

אם אחת מההגדרות אינה מתאימה, יתכן והתשובה אינה נכונה, או שיש מאמר חז"ל בענין, שאינו ידוע לפותר. לפעמים התשובות הם רק לפי דעה אחת, ופעמים רבות כדעה השניה הלא ידועה כ"כ.

אין התשובות ע"פ משחקי מילים או כל כה"ג, אלא רק ע"פ ידיעות מורחבות בדברי חז"ל ורבותינו הראשונים. כמו"כ, בפירושם של מילים מסוימות, נשתדל תמיד לדייקם ע"פ פירושי רבותינו הראשונים ולא ע"פ המדובר בשפתנו. הקשר בין הדמות לפרשה, הוא בהזכרתה או ברמיזתה בפרשה או בפירוש רש"י.

ב. **מעשה רב** - יכלול 'מעשים שהולידו ספק הלכתי', המעשים ארעו באופן דומה למוצג כאן [אך יתכנו שאלות על מעשים אפשריים].

ג. **חילוקא דרבנן** - יכלול 'שאלות ותשובות וחקירות בענינים שנראה לכאורה סתירה בין ב' סוגיות וכו"ב', או בדברי הראשונים וגדולי האחרונים, בשמתנתא, הלכה ואגדה.

ד. **מבין חידות** - יכלול 'שאלות של היכי תימצי', כמו איך יתכן מצאיות תמונה כזו וכזו, או דין מחודש בלתי ידוע וכל כיוצ"ב.

השאלות אינם בהכרח לפי ההלכה הפסוקה, אבל תמיד לפי שיטות מגדולי הראשונים או האחרונים.

ה. **מענינא דסדרא** - יכלול 'שאלות על דין או נושא מפרשתינו' [וכן על דרך זה 'מענינא דירחא' ו'מענינא דמועדא' וכדו'].

ו. **סיפור ושאלה בציוד** - יכלול 'סיפור שבציוד שאלה', שפתרונו הוא עפ"י דברי רש"י בפרשה.

הסיפור נכתב במטרה לעורר את בני המשפחה ללימוד הפרשה עם פרש"י, וזאת מלבד המסרים החינוכיים השזורים בינות למעשה.

להשגת התועלת הרצויה, מומלץ ללמוד הפרשה עם פירוש רש"י, לפני קריאת הסיפור.

הסיפור בדרך כלל מבוסס על 'מעשה שהיה', ולמרות כן אין להסיק ממנו מסקנות הלכתיות או הנהגתיות [נפ"י רוב, כל השמות הפרטיים והמשפחות בסיפור, שונו מטעמים מובנים].

כללים בעניני התשובות

א. על התשובות להכתב בכתב קריא וברור [כתב בלתי קריא וכו"ב, מונע מאתנו לפעמים להתייחס לדברים].

רצוי להשאיר את שולי הדף ריקים, כשתי ס"מ בכל צד ולמעלה ומטה, שכידוע שולי הדף בפקס פעמים רבות אינם ברורים.

מתוך ההקדמה לספר חזון לבעל האגור,

אשר חיבר ויסד החכם מוה"ר יעקב בן מוה"ר יהודה לנדא ז"ל

והוא הצעות חידות ופתרונם, ליוודע דת ודין נתנם, בזהב אופיר הם משובצים, ואליהם לא ישוו כל הפצים. [בנסח שיער הספר]

"בהיות כי המצות המעשיות סתומות בפירושהן. והתלמוד ארוך ארוכה מארץ מדתו ורחבה מני ים. ולבות בני אדם קצרו להשיגו על אמתתו. ודברים רבים אשר הם עמוקים ונראים הפכים מן האמת. והסברות מפוזרים ומפורדים בקצוי התלמוד. נעתי חצני ללקט בעמרים אחרי הקוצרים. וקבצתי מהם כפי ההזדמן. לא בכוונה ורצון מאשר למדתי מעט מזער. ולמען יהי לי למשמרת.

חקקתי הענינים אשר הם זרים לשומעיהם. ונראים הפכים ומכחישים האמת. וכאשר יתבונן בהם המתבונן. ימצאם כלם נכוחים למבין וישרים למוצאי דעת. וקראתי חידות. וחקקתי החידות בכתב אמת חרות על הלחות למען אתנחם ממעשינו. ומעצבון דינו מן האדמה אשר אררה ה' ולא יחשב לי לסכלות. ולא להתפארות ולא לסכלות. כי כוונתי לשם שמים ורחמנא ליבא בעי ולא להתפארות כי אין בזה הפועל דבר שישתבח בו הפועל. ושלמת הפעולה יורה על שלמות הפועל ועל כל פשעיו תכסה אהבה.

וקראתי לקבוץ המעט הזה ספר חזון כי ההשגות הנעלמות כשישיגם החוקר אחריהם. נמשלים לחזון ולנבואה כי החזון והנבואה ישיגם החוזה בפתע פתאום מצד התגברות עליו השפע האלוקי מה שאי אפשר להשיג לחכם כי אם בטורח וביגיעה פעמים רבות ובהקדמות רבות, וכאשר יעמוד אדם על הדברים העמוקים נראה לו כאילו בא לו מצד השפע העליון...".

מתוך ההקדמה לספר 'אמרי בינה', למרנא ורננא... כמוהו"ר יוסף חיים זצוק"ל מבגדד בעל ה'בן איש חי'.

"ואחר הדברים והאמת אשר דברתי ושפכתי שיהתי לפני קוני, אגידה ואספה לפי תמי לעיני בני עמי, זה דרכי מילדותי לאהב משל ומליצה דברי חכמים וחידותם, ולהתחכם מעמק סברתם ושכלם וחכמתם, ולשותות מים זכים מים חיים הנובעים מפמיוהו רבנן תנאי ואמוראי ורבנן סבוראי, חכמי הדורות קמאי ובתראי, על כן כדי להטיב ולזכות לילדים ותלמידי דבי

רב לחדד שכלם בתורה ודברי חכמה, לקטתי ואספתי מחכמי המשנה והתלמוד, זה הים גדול תלמוד בבלי, וגם מן חכמת נושאי כליו, דברים המחכמים את הלב ומחדדים השכל...".

מתוך הגיוני המחבר נ"ו לחלק הנקרא 'חודו בדברי תורה'.

"החלק הזה קראתי חודו בדברי תורה, והוא קשיות ותרוצים בדרך סברה ודרך המצאות שכליות בנויים על פי השכל אשר לקחתים ואספתים מן ים התלמוד, מדברי התנאים והאמוראים והחזונים עליהם. והן הן אשר הייתי מחדד בהם את שכל בני ביתי בתוך הסעודה ואחר הסעודה, בלילות וימים טובים, ולפעמים גם בלילי ימות החול על יד על יד.

ואמרת טוב לרשם אותם על ספר למזכרת כדי שיהיו לאחר זמן מצויים ביד המלמדים לחדד בהם התלמידים, או להורים זה את זה כדי שיולידו סברות משכלם, וימצאו מיני המצאות מדעתם ובינתם, ובזה יתחדד שכלם ותתרחב הבנתם ותאיר חכמתם, כי נודע שהשכל יתחדד מאד כשמוליד המצאות חדשות...".

מדברי שו"ת זכר יהוסף להגרי"ז שטערן זצ"ל משאוויל.

"נהוג מימים מקדם, לנסות שכל האדם ולחדדו, למצוא דבר נפלא בתחילת העיון, מצד נושאו או בהיותו סותר את עצמו, והיותו נגלה בהמצא הנקודה מידיעת נושאו, כמו חידת שמשון ומרעיו, וכמ"ש בביאורי למשלי כ' א' - ו'.

ולתכלית זה השתמשו האגור ומהר"י מיניץ סימן ט', ומהר"י מברונא סימן קמ"ח וקמ"ט, וכמוהם בדורות האחרונים, בפתח השער משו"ת ר"ב אשכנזי מאורלא, ועולת יצחק, וטוב רואי בספרו"ס מגדל דוד, דברי חכמים וחידותם, ועוד וזולתם, שקבצו ענינים שונים, לחדד הרעיון, לגלות הסתום בתחילת העיון, ולנסות זכרון התלמידים בבקאותם ולשנן בהם.

ובה, הנני נותן קבוצת חידות והיכי תימצא, שהמצאתי אנוכי, יותר משה עשר מאות במספרים, על סדר חלקי השו"ע, וגם בדיני קרבנות וקדשים, וטומאה וטהרה, ובתוכם כמה דינים מחודשים, מילתא בטעמא, ואשר כאלה נמצא מפור, בדברי חז"ל כמדרש משלי סימן א', ותרגום אסתר ממלכת שבא, בבואה לנסות את שלמה בחידות, שציררו מענינים שבני אדם רגילים לאמרם, מהו שבעה יוצאין ושבעה נכנסין...".

מאמר בענין תשובה על חידה

שמע מהגאון רבי יהודא צדקה זצ"ל מעשה שאירע עמו בילדותו, היה זה כשהאדמור מגור, האמרי אמת זצ"ל, הגיע לבקר לראשונה בארץ ישראל, באו לראותו רבים מבני הישיבות, והאדמור שאל את כל הצעירים שביניהם שאלות, מספר הגר"צ, שכנסתני לחדרו של הרבי שאלני מה אני לומד, וכשהשבתי לו 'מסכת שבת', שוב שאלני כמה פרקים יש במסכת, ועניתי לו עשרים וארבע. כעת שאלני הרבי, מדוע יש במסכת שבת עשרים וארבע פרקים, באותה שעה 'נאלמתי דומיה', לא ידעתי תשובה לשאלתו, ומיד יצאתי ומיהרתי לרוץ ברחובות ירושלים, למקום תלמודו של הגאון רבי יעקב חיים סופר זצ"ל, בעל ה'כף החיים', נכנסתי אליו ושאלתי את שאלתו של הרבי.

השיב לי הגר"ח, היות ושבת נקראת 'כלה', וכלה מתקשטת בעשרים וארבע קישוטים, לכן גם למסכת שבת יש עשרים וארבע פרקים. שמחתי על התשובה כ'מוצא שלל רב', ומיהרתי לשוב אל הרבי ולענות לו את תשובתו של הגר"ח, ואכן הרבי שמח עם התשובה שהבאתי, ונתן לי בחביבה על תשובתי שתי מטבעות 'גרוש'.

ממשיך הגר"צ בספרו, כשבאתי לביתי וסיפרתי מה שאירע עמי היום והבאתי את המטבעות, לקחה אמי חוט וקשרה בו את המטבע [המטבע היה עם חור], ותלתה אותו בצווארי לקמיע, ומאותו זמן היה לי הרבה הצלחה בתלמודי.

לפי כל הדברים שהובאו בזה, סיים הגר"י זילברשטיין שליט"א את שיעורו המרתק, נמצאנו למדים שדרכו של עולם, שהחד חידה ושואל שאלה, אין כוונתו בהכרח שידעו מעצמם את התשובה, אלא שיעיניו ויחפשו וישאלו, ולבסוף יגיעו לתשובה, אף אם שמעום מאחר, תשובתם ראויה לשבח.

אשר על כן, הואיל ומטרתו של "האיחוד בחידוד" הוא, לעורר את הציבור לדון ולעיין בשאלות ובסוגיות שעליהם שאלנו וכתבנו, 'בשבתך בביתך ובלכתך בדרך', ב'סעודת שבת' ובנסיעות, בכל מקום ומצב, גם התשובה 'המצא תמצא מכל מקום', מפי סופרים וספרים, או מפי השמועה, איש מפי איש, כולם שווים ורצויים וראויים להצטרף למניין הפותרים והמשיבים, עם מתן שכרו בצידו, כנהוג על ידי ההגהלה השבועית, שהי כל מטרתינו היא, להגדיל תורה ולהאדירה.

יקבלו חצי מן הגמול שהובטח, לכן נתן להם רק את החליפות, ולא את הסדינים [ובמלבי"ם למד בדבריו, שהיה זה מדין 'ממון המוטל בספק חולקין'].

עוד מצאנו כדבר הזה במדרש, מעשה באחד מבני 'אתינס' שהגיע לירושלים, נכנס לבית הספר וראה ילדים יושבים ורבים לא היה לפניו, ושאלם שאלות והם השיבוהו, אמרו לו הילדים, בא ונעשה עסקה בינינו, שכל מי שישאל את השני שאלה והנשאל לא יוכל לענות עליה, יקח המנצח את בגדיו של המנוצח, ולאחר שהסכים ואמר להם שהוא ישאל בראשונה, שהיה הם בני המקום ועליהם להשיב ראשונה, אמרו לו הילדים, אדרבה, אתה מבוגר יותר, ולכן עליך לענות בראשונה, ולאחר שהסכים לדבריהם שהוא ישאל ועינה ראשונה, שאלוהו דבר חידה, וכשלא יכל לענות להם, הוצרך לפשוט את בגדיו ולהביאם להם.

באותה שעה חרה אפו של האורח והלך לרבי יוחנן רבם ואמר לו, כל כך הרבה רעה יש אצלכם, שכאשר מגיע אורח ביניכם אתם נוטלים לו את בגדיו, אמר לו ר"י, אולי שאלוך שאלה ולא ידעת לענות להם, וכפי שסימתם לקחו את בגדיך, השיב לו האורח שאכן כדבריו. שוב שאלו ר"י בדבר השאלה ששאלוהו, וענהו את התשובה הנכונה, מיד הלך אותו האורח לילדים, אמר להם את תשובתו של ר"י ולקח את בגדיו, אמרו לו הילדים, עליך נאמר הפסוק "ולא חרשתם בעגלתי לא מצאתם חיתתי", שאילו לא שהיו מגלים לך, לא היית מוצא תשובה לחידתינו. ע"פ איכ"ר א' י"א.

פשטות המדרש נראה, שממה שר"י גילה לאורח את התשובה ומחמתה יכל לקבל אתה את בגדיו, ניתן להוכיח שאפשר לשמוע תשובה מאחר, רק הילדים טענו עליו שאין זה הוגן, דא"ל שאסור, היאך ר"י גילה זאת לאיש, כאשר בדין היה צריך להפסיד את בגדיו לילדים, אלא בע"כ שאפשר לגלות.

בשו"ת רב פעלים, ח"ד, חו"מ סימן ה', בריש דבריו רצה להוכיח כן, שתועיל 'שאלת חכם' גם בנידון זה, אבל בהמשך דברי התשובה דוחה דבריו, וכותב שיתכן שלאחר שראה ר"י את תרעומתו של האורח, למרות ש'ע"פ דין לא היה מקום לתרעומתו זו, בכל זאת חפץ שתלמידיו ינהגו עמו 'לפנים משורת הדין', וידע ר"י שבעבור רצונו ובקשתו, תלמידיו ימחלו לו לאותו אורח, ולכן גילה לו את פתרון החידה, אך ר"י חשב לומר זאת א"כ לתלמידיו, וברור היה לו שלא יקפידו על כך, לכן עשה כן, אבל לעולם יתכן ואסור לנשאל לשאל לחכם בכה"ג, ואסור לחכם לענות כשיודע מה מטרת השאלה.

המשיך הגר"י זילברשטיין שליט"א את שיעורו וסיפר,

רבים מסתפקים ושואלים, האם מותר לענות תשובה על שאלה וחידה שנשאלו, ולקבל על כך תגמול או הערכה, כאשר שמעו את התשובה מאחר, ובלעדיו לא היו מוגיעים לתשובה.

בכדי לידע מה היא דעת תורתנו הקדושה בשאלה זו, נביא בזה מדברי הגאון רבי יצחק זילברשטיין שליט"א, שעמד בשיעורו בענינים אלו, והביא את המקורות העוסקים בעניני חידה ושאלה.

בנביא (שופטים י"ד) נכתבה 'פרשת שמשון', הכוללת בתוכה עניני חידה, שכאשר עשה שמשון משתה והיו עמו שלשים מרעים, אמר להם שמשון, שהוא יחוד להם חידה, והיה, אם הם יגידו לו את התשובה עד סיום שבעת ימי המשתה, הוא יתן להם שלשים סדינים ושלשים חליפות בגדים, אך אם הם לא יוכלו לענות לו, אזי כל אחד מהם יצטרך לתת לו סדין וחליפת בגדים, ולאחר שלא יכלו לענות על החידה, הלכו לאשתו של שמשון ואיימו עליה שתפתה את שמשון שיאמר לה את פתרון החידה, והיא תגלה להם, ואם לאו, הם ישרפו אותה ואת בית אביה באש.

ולאחר שאשת שמשון בכתה והציקה לו בדבר החידה, הגיד לה שמשון את פתרונה והיא אמרה אותה להם, ועוד טרם שקיעת החמה של היום האחרון, הם באו ואמרו את פתרון החידה לשמשון, והבין שמשון שכל ידיעתם היתה רק ממה שמעו מאשתו [למרות שהם ניסו לשנות את לשון התשובה ממה שמעו, ואמרו מתוך פלפול ועיון, וכל זאת כדי שמשון לא ירגיש שכל ידיעתם היתה מאשתו, בכל זאת הבין שמשון שמקור דבריהם הם ממנה, ולכן אמר להם "לולא חרשתם בעגלתי" - ע"פ האברבנאל], ואעפ"כ הוא הלך אשקלונה, הרג שלשים איש והפשיט מהם את חליפותיהם, ונתנם לאותם שלשים מרעים שענו על חידתו, וחרה אפו ועלה לבית אביו.

ונהנה צריך ביאור בהנהגתו זו של שמשון, שהרי הוא הבטיח להם שלשים סדינים ושלשים חליפות, ולבסוף נתן להם רק שלשים חליפות, מ"מ, אם הוא סבר שעל תשובתם זו שהם שמעו מאשתו מגיע להם את התחייבותה, היה לו לתת להם גם סדינים, ואם הוא סבר שבעל תשובה זו לא מגיע להם דבר, מדוע נתן להם את החליפות.

מכח קושיה זו מבאר האברבנאל (והובא גם במלבי"ם), שמשון נסתפק בשאלתו, מה דינו של השומע תשובה מאחר, האם מגיע לו הגמול שהובטח, שדעתו היתה שלא מגיע להם, ואדעתא דהכי הוא לא התחייב, ואילו הם טענו שכל עוד שלא התנה כן, הוא מחוייב לשלם להם את גמולם, ולבסוף נתפשרו במיצוע, שרק

